

SUOMALAISTEN HUIPPU-URHEILUKÄSITYKSET KANSAINVÄLISESSÄ VERTAILUSSA:

Onko Suomi sittenkin urheiluhullujen maa?

Suomessa huippu-urheilun herättämät subjektiiviset tunteet, hyvä mieli ja kansallisen identiteetin vahvistuminen ovat kansainvälisesti vertaillen korkealla tasolla. Meillä ja muissakin vertailumaissa 'hyvä mieli' näyttää korvanneen kansallisuuteen liittyviä tunteita.

Näyttää siltä, ettei kuohunta urheilun rakenteiden ja organisaatioiden ympärillä ole vaikuttanut suomalaisten kiinnostukseen itse huippu-urheilua kohtaan, olkoonkin että huippu-urheilijoiden arvostus on meillä heikompaa kuin muualla.

Tässä artikkelissa esitellään tuloksia kansainvälisestä vertailevasta kyselytutkimuksesta, joka toteutettiin vuonna 2016 Suomessa, Iso-Britanniassa, Belgiassa, Japanissa, Australiassa ja Hollannissa. Tutkimus on ensimmäisiä konkreettisia osoituksia siitä, että huippu-urheilujärjestelmiä tutkivien mielenkiinto on siirtymässä järjestelmän sisäisistä prosesseista myös sen ulkoisvaikutuksiin.

Tällaisen tutkimuksen tarve todettiin monella suulla myös huippu-urheilujärjestelmiä tutkivan SPLISS-konsortion tapaamisessa Sveitsin Magglingenissa, kuten myös sitä seuranneessa EASM-konferenssissa Bernissä syyskuun alussa. Tutkijoita ei enää kiinnosta pelkästään se, miten järjestelmä jauhtaa tehokkaimmalla mahdollisella tavalla menestystä ja mitaleita. Kuva huippu-urheilun menestystekijöistä on kirkastunut vuosien varrella huomattavasti, ja tutkijat ovat halukkaita laajentamaan tutkimuskenttää.

Käsittelen tässä kansalaisten mielipiteitä huippu-urheilun myönteisistä ja kielteisistä vaikutuksista sekä sitä, miten he suhtautuvat huippu-urheilijoihin esikuvina. Lisäksi artikkelissa esitellään päätulokset kansalaisten huippu-urheilua koskevasta lahjoitus-halukkuudesta. Ajatuksena on esittää suomalaisten antamien vastausten erityispiirteitä suhteessa muiden maiden vastaajiin.

Tutkimusta on johtanut **Hiroaki Funahashi** Toki-

on Waseda-yliopistosta. Tutkimuksen toteutuksesta Suomessa on vastannut Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU ja kyselyn toteutuksesta Taloustutkimus Oy, jonka paneeliin Suomessa kerätty aineisto perustuu. Kyselyn kohteena ovat olleet 18–69-vuotiaat suomalaiset iän, sukupuolen ja asuinalueen mukaan painotettuina. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 1 690 henkilöä. Suomea koskevista tuloksista on kirjoitettu raportti kesäkuussa 2017 (Mäkinen 2017) ja koko tutkimuksen tuloksista julkistettiin syyskuussa 2017 infograafinen raportti (Funahashi 2017).

Suomalaisille urheilu tuo hyvän mielen, mutta urheilijat ovat harvemmin esikuvia itselle

Suomalaisten hyötyjä koskevat vastaukset erottuvat muitten maitten vastauksista kahdessa kohdassa. Nämä ovat hyvän mielen saaminen ja talouden piristymisen. Hyvään mieleen viitataan tutkimuskirjallisuudessa käsitteillä 'feel good factor', 'subjective well-being' tai 'happiness' (Grix & Carmichael 2012; Hallman et al 2012). Suomalaiset yhtyvät tähän subjektiivisen hyvän olon tunnetta koskevaan väitteeseen selvästi useammin (73 %) kuin muissa maissa. Sitä vastoin vain 24 prosenttia suomalaisista näkee, että huippu-urheilumenestys johtaisi talouden piristymiseen. Muissa maissa tämä osuus on noin kaksi kertaa suurempi. Muiden hyötyväitteiden osalta suomalaisten vastaukset ovat samalla tasolla muiden kanssa, lukuun ottamatta Hollantia, jossa huippu-urheilun hyötyvaikutuksia nähtiin selkeästi vähiten.

Haittoja koskevissa kysymyksissä suomalaisten vastaukset erottuvat kaikista muista ainoastaan yhdessä kohdassa. Suomalaisista vastaajista vain yhdeksän prosenttia katsoo, että huippu-urheiluun panostaminen aiheuttaisi fyysistä väkivaltaa ja moraalista häirintää. Muissa maissa tätä mieltä ollaan selvästi useammin. Toisaalta epäeettisen toiminnan (43 %), voittamisen ylikorostumisen (50 %) ja paikallisten resurssien vähenemistä (44 %) koskevissa väitteissä suomalaisten osuudet ovat korkeimmat heti Australian jälkeen.

Viimeisenä taulukossa 1 esitetään urheilijoiden esikuvallisuutta koskevat väitteet. Niissä yksi piirre

TAULUKKO 1. Huippu-urheilun koetut hyödyt, riskit ja mallit maittain

		Hollanti	Belgia	Suomi	Australia	Iso-Britannia	Japani	
H Y Ö T Y	Silloin kun maani urheilijat menestyvät...	A1. Maamme kansainvälinen tunnustus paranee	38 %	63 %	61 %	60 %	62 %	59 %
		A2. Saan hyvän mielen	24 %	54 %	73 %	54 %	56 %	62 %
		A3. Väestön liikkuminen ja urheiluun osallistuminen lisääntyy	14 %	48 %	57 %	59 %	61 %	59 %
		A4. Talous piristyy	45 %	46 %	24 %	48 %	54 %	51 %
		A5. Kansallisen identiteetin tuntee vahvistuu	18 %	63 %	52 %	46 %	49 %	50 %
R I S K I	Huippu-urheilun kehittämisen ja parantamisen edistämisen	B1. Johtaa epäeettiseen toimintaan (doping, pelimanipulointi)	17 %	17 %	43 %	52 %	36 %	25 %
		B2. Vaikuttaa urheilijoiden koulutukseen	22 %	15 %	17 %	35 %	20 %	22 %
		B3. Aiheuttaa fyysistä väkivaltaa ja moraalista häirintää	33 %	17 %	9 %	34 %	21 %	22 %
		B4. Voittamisen ylikorostuminen	36 %	28 %	50 %	54 %	36 %	38 %
		B5. Vähentää paikallisia resursseja	26 %	37 %	44 %	46 %	33 %	25 %
M A L L I	Yleisesti ottaen maani urheilijat	C1. Toimivat roolimallina minulle			15 %	38 %	45 %	30 %
		C2. Osoittavat sellaista työmoraalia ja -käytöstä, jota yritän jäljitellä			24 %	46 %	52 %	38 %
		C3. Tarjoavat myönteisiä esikuvia, joita muut voivat seurata	EI TIETOA	EI TIETOA	61 %	62 %	70 %	46 %
		C4. Tarjoavat minulle hyviä malleja			38 %	51 %	60 %	35 %
		C5. Johtavat esikillään			57 %	57 %	66 %	47 %

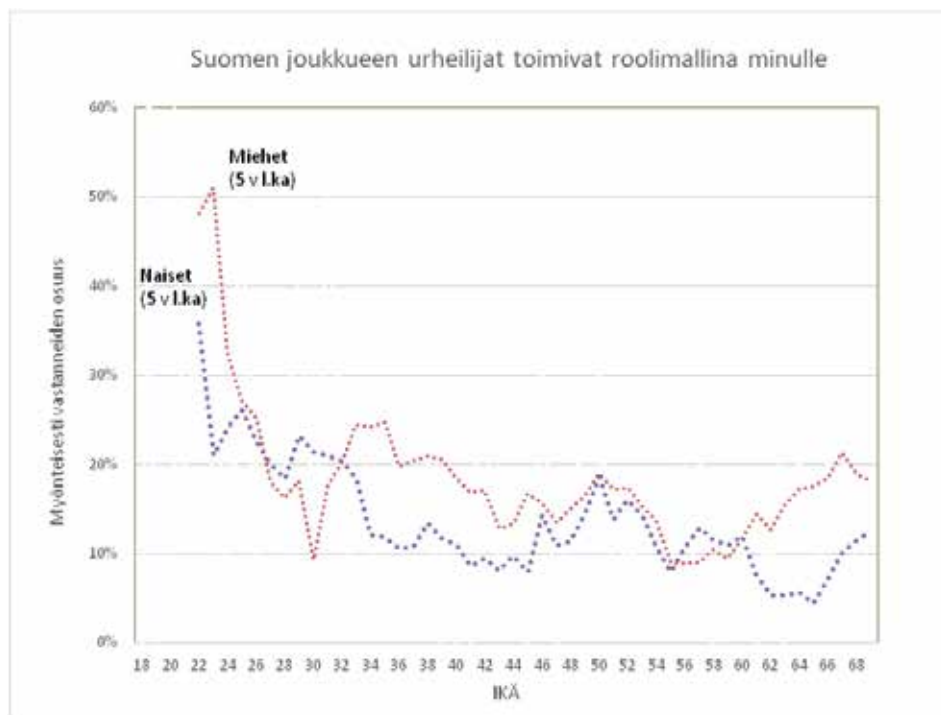
erottaa suomalaisten vastaukset kolmesta muusta kyselyosion toteuttaneesta maasta. Meillä urheilijat ovat enemmän esikuvia muille kuin itselle. Kolmen minäkeskeisen väitteen (C1, C2 ja C4) osalta suomalaisten samaa mieltä olevien osuudet ovat hyvin matalia muihin verrattuna. Kahdessa muussa väitteessä (C3 ja C5) tätä eroa ei ole.

Kokonaisuutena suomalaisten, kuten muiden maiden vastaajienkin kuva huippu-urheilun vaikutuksista painottuu enemmän hyötyjen kuin haittojen puolelle, Hollantia lukuun ottamatta. Hollannin muista poikkeaville vastauksille ei ole toistaiseksi tarjottu selityksiä. Suomessa huippu-urheilun herättämät subjektiiviset tunteet, hyvä mieli ja kansallisen identiteetin vahvistuminen ovat kansainvälisesti vertaillen korkealla tasolla. Meillä ja muissakin vertailumaissa 'hyvä mieli' näyttää korvanneen kansalli-

suuteen liittyviä tunteita (vrt. Hallmann et al. 2012).

Huippu-urheilun haittoja tunnistavien määrä on Suomessa melko korkea kansainvälisesti vertaillen. Tästä poikkeuksen muodostaa kuitenkin fyysinen väkivalta ja moraalinen häirintä, jota ei meillä tunnisteta tai ilmiö on aidosti pienempi kuin muissa maissa. Sen sijaan huippu-urheiluun liittyvästä epäeettisestä toiminnasta samaa mieltä olevien määrä on meillä yli kaksinkertainen verrattuna vertailussa mukana olleeseen kahteen muuhun eurooppalaiseen maahan. Pari vuosikymmentä julkisuudessa olleiden doping-tapausten johdosta meillä on kokemusta huippu-urheiluun liittyvästä epäeettisestä toiminnasta.

Maamme urheilijat eivät ole yhtä usein suomalaisille vastaajille henkilökohtaisia esikuvia kuin vertailumaissa. Yksi hypoteettinen selitysmalli on se,

KUVIO 1. Iän ja sukupuolen vaikutus urheilijoiden pitämiseen roolimalleina Suomessa

Huippu-urheilun haittoja tunnistavien määrä on Suomessa melko korkea kansainvälisesti vertaillen.

että meillä urheilijat mielletään enemmän lasten ja nuorten kuin vastaajina olleiden aikuisten (18–69 v.) esikuviksi. Tähän suuntaan viittaa kuviossa 1 esitetty urheilijoiden roolimallina pitämisen romahdus 20 ikävuoden jälkeen. Tämä pudotus on ilmeisesti pienempi muissa maissa. Suomessa tähän voi liittyä myös itsenäiseen selviytymiseen liittyvä kasvatuskulttuuri, johon muiden jäljittely istuu huonosti. Edelleen kysymys voi olla osin myös perinteinen näkemys urheilijuudesta jonkinlaisena korkeintaan puoliammattilaisuuden välivaiheena ennen aikuistumista ja varsinaista uravalintaa.

Suomalaiset ovat odotettua halukkaampia lahjoittamaan huippu-urheiluun

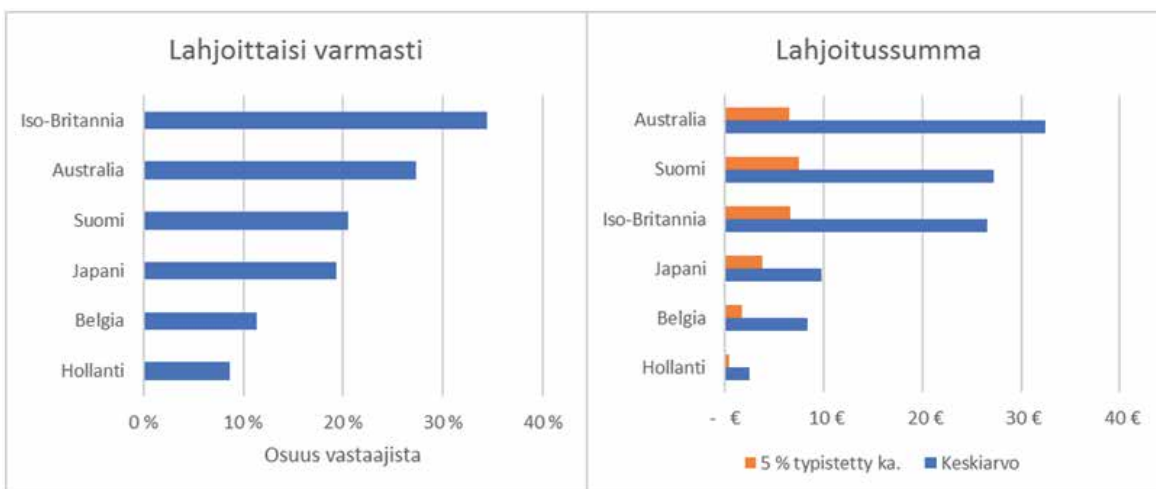
Kansainvälisessä vertailussa oli mukana huippu-urheiluun kohdistuvaa maksuhalukkuutta (willingness to pay) mittaava osio. Siinä vastaajilta kysyttiin summaa, jonka he olisivat valmiita henkilökohtaisesti maksamaan huippu-urheilumenestyksestä. Huippu-urheilun arvostuksen mittaamisessa rahamääräiset tulokset tuovat yhdenmukaisuutta ja helpottavat vertailua eri maiden kesken. Tässä tutkimuksessa lahjoitushalukkuus on yhdistetty koettuihin sosiaalisiin hyötyihin ja haittoihin, joita käsiteltiin edellä. Tuloksien voidaan ajatella antavan suuntaviitoja huippu-urheilun julkista tukea koskevalle poliittiselle päätöksenteolle. Ne voivat auttaa arvioimaan, miten suuri tuen tulisi olla huomioiden mitalien lisäksi myös muut huippu-urheiluun liittyvät ulkoisvaikutukset (ks. Funahashi & Mano 2015).

Lahjoitushalukkuutta ja -summaa kysyttiin kytettynä keksittyyn tilanteeseen tai tarinaan, joka esitettiin vastaajille ennen varsinaisia kysymyksiä. Tiivistetysti esitettynä tarina on seuraava:

Valtio vähentää budjettirajoitusten takia huippu-urheilulle suunnattuja avustuksia merkittävästi Rion olympialaisten jälkeen vuonna 2016. On hyvin todennäköistä, että maan suorituskyky Tokion olympialaisissa vuonna 2020 tulee kärsimään. Joukko huippu-urheilijoita perustaa ”huippu-urheilurahaston” valtionavustusten vähennyksien korvaamiseksi. Rahasto mahdollistaa maan nykyisen suoritustason säilymisen. Sen sijaan, se ei toteudu, voitettujen mitalien määrä Tokion olympialaisissa puolittuu (Suomen kohdalla putoaa nolnaan). Jos sinua pyydetäisiin osallistumaan, tekisitkö lahjoituksen? Mikäli tekisit, kuinka suuren lahjoituksen olisit valmis korkeintaan tekemään?

Kuvion 2 vasen puoli esittää lahjoittajien osuutta kaikista kyselyyn vastanneista. Oikealla puolella sininen palkki kertoo lahjoitussumman keskiarvon ja oranssi palkki typistetyin keskiarvon, jossa jakauman molemmista ääripäistä on poistettu viisi prosenttia vastauksista. Toisin sanoen typistettyä keskiarvoa laskettaessa suurimmat ja pienimmät lahjoitussummat on jätetty pois.

Suomalaisten lahjoitushalukkuus oli suhteellisen korkea. Lahjoittajien osuus on meillä selvästi suurempi kuin Belgiassa ja Hollannissa. Se on suurempi kuin seuraavat olympialaiset järjestävässä Japanissa, johon myös kysymyksen kehystarina oli sijoitettu. Iso-Britannian ja Australian tasolle suomalaisten lahjoittajien osuus ei kuitenkaan noussut. Myös lahjoitussummat olivat meillä kansainvälisesti ver-

KUVIO 2. Lahjoittajien osuus ja lahjoitussumma maittain

taillen korkeita. Suomalaisten lahjoitusten keskiarvo oli toiseksi korkein ja tyypistetty keskiarvo kaikkein korkein vertailumaiden joukossa.

Yksi todennäköinen vaikuttaja Suomen korkeaan lahjoitushalukkuuteen on se, että Suomea koskevan kehystarinan huonossa skenaariossa Tokion olympialaisten mitalisaalis jäisi nolnaan. Suomalaisurheilijat toivat Rion kisoista yhden mitalin, eikä puolikkaita mitaleita jaeta, joten meillä mitalien määrä putosi sata prosenttia, kun muissa vertailumaissa se puolittui. Teorian mukaan tämä on aktivoitunut huippu-urheilusta kiinnostuneita ihmisiä lahjoittamaan meillä enemmän kuin muualla. Suomen edustajat eivät ole tulleet vielä olympialaisista ilman mitalia.

Suomalaiset huippu-urheilumyönteisiä koettelemuksista huolimatta

Kansainvälisessä vertailussa nämä suomalaisten huippu-urheilua koskevat käsitykset ovat keskivertoa myönteisempiä. Muutkin kysymysosiot vahvistavat tätä kuvaa johdonmukaisesti. Urheilun seuraamisen tapojen ja useuden perusteella luokiteltu innokaiden urheilufanien määrä (37,9 %), kuten myös aktiivisesti Rion kisoja seuranneiden määrä (36,4 %) olivat Suomessa Iso-Britannian jälkeen toiseksi korkeimmat. Urheilijoiden kilpailukyyn kehittämisestä kiinnostuneiden osuus (58,6 %) oli Suomessa korkein. Suomi näyttää sittenkin melko 'urheiluhullulta' maalta kansainvälisessä vertailussa, joskin huippu-urheilijoiden arvostus heikompaa kuin muualla.

Suomalaisten huippu-urheilumyönteisyys tuntuu jossain määrin ristiriitaiselta. Urheilumenestysemme on pienintä ja huippu-urheilun rahoitus vähäisintä vertailujoukossa. Huippu-urheilumme uudistaminen on ollut takkuista ja uutisointi kriittistä. Kysely toteutettiin penkin alle menneiden Rion kisojen jälkeen, kun mediassa vielä velloivat Olympiakomitean taloustarkastusta ja rahan käyttöä koskevat uutiset. Tässä samassa kyselyssä luottamus olympiakomiteaa kohtaan oli vähäistä (Mäkinen & Lämsä 2017). Näyttää siltä, ettei kuohunta urheilun rakenteiden ja organisaatioiden ympärillä vaikuta väestön kiinnostukseen itse huippu-urheilua kohtaan. Edelleen, jos huippu-urheilu kiinnostaa ja sitä seurataan niin miksi meillä ei arvosteta urheilijoita niin paljon kuin vertailumaissa?

Väestön käsitykset huippu-urheilun vaikutuksista välittyvät pitkälti median kautta. Medialle huippu-urheilu on tuote, joka myy hyvin ja usein hyvällä tuotollakin. Se ei ole neutraali urheilun jakelukanava (Sánchez al. 2017, 6; Itkonen et al. 2008, 10.)

Näyttää siltä, että ihmisten tuntemukset huippu-

urheilusta voivat vaihdella nopeasti suunnasta toiseen. Esimerkiksi niiden britannialaisten osuus, jotka kokevat ylpeyttä maan urheilusaavutuksista vaihtelee valtavasti kuukaudesta toiseen yksittäisten voittojen, häviöiden, karsiutumisten tai jatkoon selviytymisten mukaisesti. Koulutuksesta ja tieteestä tai arkkitehtuurista ja historiallisista rakennuksista ylpeyttä tuntevien osuus ei vaihtelee samalla tavalla (Shibli 2017.).

Tutkittavaa riittää sen tarkentamisessa, miten media muovaa ihmisten huippu-urheiluun liittyviä käsityksiä. Tätäkin haasteellisempaa on rakentaa sellaisia tutkimusasetelmia, joissa selvitetään miten hyvin ihmisten subjektiiviset käsitykset huippu-urheilun vaikutuksista käyvät yhteen riippumattomasti todistettujen vaikutusten kanssa.

JARMO MÄKINEN, YTT

Erikoistutkija

KIHU

Sähköposti: jarmo.makinen@kihu.fi

LÄHTEET:

Funahashi, H. 2017. International Comparison Project: Monetary Value of Elite Sporting Success. Waseda University.

Funahashi, H. & Mano Y. 2015. Socio-psychological factors associated with the public's willingness to pay for elite sport policy: does risk perception matter? *Managing Sport and Leisure*, 20:2, 77–99.

Grix, J. & Carmichael, F. 2012. Why do governments invest in elite sport? A polemic, *International Journal of Sport Policy and Politics*, 4:1, 73–90, DOI:10.1080/19406940.2011.627358

Hallmann, K., Breuer, C., Kühnreich, B. 2012. Happiness, pride and elite sporting success: What population segments gain most from national athletic achievements? *Sport Management Review*. <http://dx.doi.org/10.1016/j.smr.2012.07.001>

Itkonen, H., Ilmanen K., Matilainen, P. & Jaskari, L. 2008. Media urheilun tulkkina ja tekijänä. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Tutkimuksia 1/2008.

Sánchez, D. M., Gavira, J. F. & Flores, A. P. 2017. The media construction of the sports' elite from the European perspective: an analysis of the European Symposium of Sports 2010. *Sport in Society*. <http://dx.doi.org/10.1080/17430437.2017.1346624>

Mäkinen, J. 2017. Väestökysely huippu-urheilun vaikutuksista ja seuraamisesta. KIHUn julkaisusarja, nro 57. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus. https://www.urheilututkimukset.fi/media/urtu/julkaisut/2017_mki_vestkysely_sel42_47168.pdf

Mäkinen, J. & Lämsä, J. 2017. Väestön luottamus olympiakomiteaan. KIHUn julkaisusarja, nro 56. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus. https://www.urheilututkimukset.fi/media/urtu/julkaisut/2017_mki_vestnluott_sel87_33665.pdf

Shibli, S. 2017. Alustus huippu-urheilututkijoiden tapaamisessa Sveitsin Magglingenissa. Network-Workshop on elite sport policies 2017.

Suomalaisten, kuten muiden maiden vastaajienkin kuva huippu-urheilun vaikutuksista painottuu enemmän hyötyjen kuin haittojen puolelle.